Speelruimtebeleidsplan Gemeente Zaanstad

februari 2017

Speelruimtebeleidsplan Gemeente Zaanstad

Inhoudsopgave

Samenvatting....4
Leeswijzer....4
1 Inleiding....5
1.1 Waarom een Speelruimtebeleidsplan....5
1.2 Het belang van buitenspelen....5
1.2.1 Functies van buitenspelen....5
1.2.2 Spelvormen....5
2 Doelgroepen....7
2.1 Indeling in leeftijdscategorieën....7
2.2 Ruimtebehoefte per leeftijdscategorie....7
2.2.1 Peuters/kleuters van 0 - 6 jaar....7
2.2.2 Jonge kinderen 7 - 12 jaar....8
2.2.3 Oudere kinderen 13 jaar en ouder....8
2.3 Speciale doelgroepen....9
2.3.1 Meisjes....9
2.3.2 Kinderen met een beperking....10
2.3.3 Senioren....10
3 Doelstellingen Gemeente Zaanstad....12
4 Hoe de doelstellingen te realiseren....14
4.1 Creëren van een aantrekkelijke woonomgeving....14
4.2 Stimuleren van bewegen....15
4.2.1 Het aantal spelaanleidingen op speelplaatsen....15
4.2.2 Het vergroten van de bruikbaarheid....16
4.2.3 Het combineren van speelplaatsen voor verschillende doelgroepen....16
4.2.4 Inrichting en aankleding van speelplaatsen....17
4.2.5 Speelplaatsen met een hogere speelwaarde.....18
4.3 Senioren blijven fit....19
4.4 Het bijdragen aan sociale cohesie in buurten en wijken....19
4.5 Vergroten van de (bewoners-)betrokkenheid....20
4.5.1 Tijdens het ontwerpproces....20
4.5.2 Adoptie van speelplaatsen....21
4.5.3 Het plaatsen van speeltoestellen in de openbare ruimte....21
4.6 Samenwerking met andere partijen....23
4.7 Klimaatadaptatie....24
4.7.1 Klimaatadaptatie en speelplekken....24
4.7.2 Belang van natuurspeelplaatsen....25
4.8 Duurzaamheid....26

5 Demografische gegevens 27
5.1 Bevolkingssamenstelling 27
5.2 Spreiding speelruimte 28
5.3 Bevolkingsontwikkeling 28
5.4 Prognoses jeugd versus speelplekken 29
6 Kader 30
6.1 Veiligheidsnormen speelplaatsen 30
6.1.1 Landelijke wetgeving 30
6.1.2 CEN-normen 31
6.1.3 Wijzigingen Norm 2008, EN 1176 en EN 1177. 31
6.2 De eisen van de wetgeving voor het beheer van speelvoorzieningen 31
6.3 De normen en uitgangspunten in de praktijk 32
6.3.1 Aanschaf speeltoestellen 32
6.3.2 Inrichting van speelplaatsen 32
6.3.3 Aanleg van ondergronden 32
6.3.4 Jongerenplekken 34
6.3.5 Toepasbaarheid van zandbakken 34
7 Financiën 36
7.1 Vervangingen speelplekken 36
7.2 Onderhoud speelplekken 37
7.3 Mogelijkheden voor externe subsidie 37
8 Bronvermeldingen 38

Samenvatting

Ieder kind heeft recht op een aantrekkelijke speelruimte binnen zijn of haar bereik. Zaanstad heeft in totaal 466 speelplekken. Speelplekken in de openbare ruimte worden daardoor steeds belangrijker: ze bieden niet alleen de mogelijkheid van spelen en bewegen in de openbare ruimte maar vervullen ook een belangrijke sociale functie. De Gemeente Zaanstad wil hier op inspelen .

Met het nieuwe Speelruimtebeleidsplan wil de Gemeente inzetten op:

- Het bieden van voldoende aantrekkelijke speelplaatsen in de wijken;
- Het realiseren van meer aantrekkelijke (natuur- en water-) speelplaatsen in de stad die een buurtoverstijgend karakter krijgen;
- Het stimuleren van het bewegen van de ouderen in de samenleving;
- Het vergroten van bewonersbetrokkenheid (adoptie van speelplaatsen);
- Inspelen op klimaatverandering zodat in de toekomst op warme zomerdagen ook op aangename wijze op speelplaatsen verbleven kan worden.

Leeswijzer

Hoofdstuk 1 gaat over buitenspelen in het algemeen; waarom het zo belangrijk voor kinderen is en welke functies buitenspelen allemaal dient. Het volgende hoofdstuk beschrijft de doelgroepen waarvoor de Gemeente Zaanstad het Speelruimtebeleidsplan heeft opgesteld. Hoofdstuk 3 behandelt de doelstellingen van het speelruimtebeleid; van het creëren van een aantrekkelijke woonomgeving tot klimaatadaptatie. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan hoe we denken deze doelstellingen te realiseren. De demografische gegevens en het kader (normen) worden respectievelijk beschreven in hoofdstuk 5 en 6. Het Speelruimtebeleidsplan wordt afgesloten met een financieel hoofdstuk: de kosten voor vervanging, het voorgestelde beleid en de jaarlijkse kosten van het onderhoud van de gehele speelplekkenvoorraad.

De stand van zaken met betrekking tot de speelplekken per wijk wordt beschreven in een aparte bijlage. In de bijlagen zit ook een overzichtskaart van alle speelplekken in geheel Gemeente Zaanstad.

1 Inleiding

1.1 Waarom een Speelruimtebeleidsplan

De laatste jaren wordt de functie van bewegen tijdens het buitenspelen steeds belangrijker. Kinderen spelen steeds minder buiten (minder vaak en korter per keer), zitten meer achter de tv, laptop of I-pad en bewegen daardoor ook minder. Obesitas bedreigt een steeds grotere groep. Jong geleerd is oud gedaan; dus als kinderen van jongs af aan gewend zijn om te bewegen, is de kans groter dat ze dat op latere leeftijd blijven doen.
Buitenspelen is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen op allerlei vlakken; niet alleen fysiek, maar ook cognitief en sociaal, zie 1.2. De Gemeente Zaanstad ziet het als haar verantwoordelijkheid om in een gezonde en uitdagende buitenruimte te voorzien. Het Speelruimtebeleidsplan is daarbij een middel. Het uitgangspunt is dat er voor ieder kind een bereikbare en geschikte speelplek in de buurt moet zijn.
Elk kind heeft recht op spelen.

1.2 Het belang van buitenspelen

Buitenspelen is essentieel voor kinderen. Kinderen spelen altijd en overal. Op deze manier maken ze zich de omgeving eigen: wat kan ik, wat kan ik niet, hoe pas ik daar in of op (letterlijk en figuurlijk), hoe ver is dat, wat durf ik wel en niet, hoe los ik dit op?
Buiten komen kinderen andere hindernissen, uitdagingen en verrassingen tegen dan binnen.
Buiten kunnen ze zich uitleven, roepen, schreeuwen, rennen, springen.

Als kinderen zich vrij en zelfstandig in de openbare ruimte kunnen bewegen, vergroot dit hun zelfstandige mobiliteit, hun oriëntatie vermogen en daarmee hun zelfvertrouwen. Ze komen er andere kinderen tegen, waardoor ze zelfstandig leren communiceren, conflicten oplossen en onderhandelen. Voor kinderen zelf is de aanwezigheid van leeftijdsgenoten de belangrijkste reden om ergens te spelen.[1]

1.2.1 Functies van buitenspelen

Spelen heeft de volgende functies voor de ontwikkeling van het kind:

- lichamelijke ontwikkeling: veel en afwisselend bewegen in de buitenlucht;
- motorische ontwikkeling: buiten is er een grotere variatie aan bewegingsmogelijkheden voor zowel de grove als de fijne motoriek;
- zintuigelijke ontwikkeling: prikkeling van tactiele vaardigheden, zicht, geur, gehoor, evenwicht, oriëntatie, seizoens- en natuurbeleving;
- sociaal-emotionele ontwikkeling: zelfstandig leren omgaan met leeftijdsgenoten; omgaan met regels, leren winnen/verliezen, samenwerken en compromissen sluiten;
- cognitieve ontwikkeling: buitenspelen bevordert het probleemoplossend gedrag en logisch denken. Contact met anderen stimuleert de taal- en betekenisverwerving en benoemen van nieuwe ervaringen;
- ontwikkeling van ruimtelijk inzicht en ordening van de wereld: door zelfstandig buitenspelen leren kinderen de weg te vinden, zich te oriënteren en afstanden in te schatten. Ze krijgen daardoor inzicht in het gedrag van weggebruikers en ze leren verkeerssituaties in te schatten.

1.2.2 Spelvormen

Voor een goed begrip van spel- en andere activiteiten van kinderen en jongeren zijn de volgende soorten spel te onderscheiden:

[1] Een van de eerste onderzoekers die dit concludeerde was dr. Joost van Andel in zijn promotieonderzoek “Woonomgeving en kinderen” 1985. Ook in de daarop volgende wetenschappelijke onderzoeken kwam deze conclusie steeds opnieuw naar voren.

- **Bewegingsspel**
  Rennen, fietsen, klimmen, skaten, glijden, springen, uitleven, motorische vaardigheden ontwikkelen (leren vallen, evenwicht en conditie opbouwen).

- **Exploratie**
  Vooral voor jonge kinderen is het belangrijk om zichzelf en de wereld om hen heen te leren kennen. Activiteiten die onder exploreren vallen zijn: uitproberen (kan ik hierover springen, hoeveel stappen is het van hier naar daar, balanceren, hoe ver weg van huis durf ik te gaan), bekijken (met een stokje wroeten) en verzamelen (bloemen plukken, kastanjes of stenen zoeken).

- **Wedstrijdspel**
  Balspelen, tafeltennis, tikkertje, verstoppertje. Kinderen kunnen zich meten met anderen, regelen dat er gespeeld kan worden, leren met regels omgaan, leren winnen en verliezen.

- **Constructiespel**
  Het omgaan met de wereld, het beïnvloeden / veranderen van omgevingen, het construeren en creëren van objecten is een belangrijke voorwaarde voor de latere ontwikkeling van de waarneming en van processen zoals denken, problemen oplossen en geheugenfuncties. Bijvoorbeeld: het maken van een pijl en boog, een geheime (boom)hut of tent, kuilen maken.

- **Rollen- en fantasiespel**
  Deze spelvorm ontwikkelt zich bij jonge kinderen samen met de sociale ontwikkeling van solitair naar coöperatief spel. Imitatie van anderen speelt daarbij een elementaire rol: vader en moedertje spelen, doktertje, school of winkeltje. Bij jonge kinderen tot een jaar of 7 heeft het de vorm van rollenspel en bij oudere kinderen wordt het fantasiespel waarbij situaties zelf worden verzonnen.
  Op deze manier leren ze situaties en indrukken verwerken en omgaan met verschillende emoties.

- **Rust**
  Zitten kletsen, kijken/observeren, dagdromen of alleen zijn, even bijkomen van alle indrukken, is een belangrijke behoefte van kinderen. Ook hiervoor moet ruimte zijn in de woonomgeving.

2 Doelgroepen

2.1 Indeling in leeftijdscategorieën

De behoefte van kinderen aan ruimte hangt samen met de leeftijd. Er zijn drie hoofdcategorieën te onderscheiden, namelijk;

- peuters/kleuters 0 - 6 jaar (A - jeugd)
- jonge kinderen 7 - 12 jaar (B - jeugd)
- oudere kinderen 13 jaar en ouder (C - jeugd)

De grenzen van deze leeftijdscategorieën zijn slechts een richtlijn en moeten niet rigide worden opgevat. Het ene kind ontwikkelt zich langzamer en het andere juist sneller dan de leeftijdsgenoten. Voor ieder kind moet het mogelijk zijn om een speelplaats te bezoeken die bij zijn/haar ontwikkelingsfase past.

2.2 Ruimtebehoefte per leeftijdscategorie

2.2.1 Peuters/kleuters van 0 - 6 jaar

Binnen deze leeftijdscategorie (A - jeugd) kunnen worden onderscheiden:

- baby's (0 - 1 jaar)
- peuters (1 - 3 jaar)
- kleuters (3 - 6 jaar)

Baby's kennen nog geen zelfstandigheid. De twee belangrijkste eisen aan de woonomgeving is dan ook 1. de toegankelijkheid voor bijvoorbeeld kinderwagens
2. bankjes voor ouders.

Peuters en kleuters ontdekken de wereld om hun heen en gebruiken daarbij al hun zintuigen. Ze leren door imitatie van het gedrag van volwassenen om hun heen. Het ruimtebereik van peuters is over het algemeen vrij klein, minder dan 50 meter van huis (in het zicht van de ouders/verzorgers). Naarmate ze opgroeien neemt dit ruimtebereik met de groeiende vaardigheden en de zich ontwikkelende zelfstandigheid langzaam toe.
Peuters spelen graag met zand en water. Zandbakken en knoeien met water zijn belangrijke speelelementen.

Kleuters vanaf 2 jaar zijn over het algemeen al wat zelfstandiger, hun motorische vaardigheden nemen toe en ze beginnen oog te krijgen voor risico's. Hun ruimtebereik is groter; ongeveer 300 meter van huis. In de meeste gevallen worden peuters en kleuters begeleid door ouders/verzorgers naar en van de speelplek.
Ook kleuters spelen nog graag met water. Daarnaast spelen zij meer met rollend en rijdend speelgoed. Kleuters doen veel fantasie-, rollen- of imitatiespel en constructiespel.
De volgende speelvoorzieningen zijn voor deze kinderen geschikt: klauterattributen, glijbanen en glijgoten, schommels, huisjes/hoekjes en zandbakken.

2.2.2 Jonge kinderen 7 - 12 jaar

Waar peuters en kleuters nog (individueel) naast elkaar spelen, spelen kinderen vanaf een jaar of 6 tot 7 meer samen, in groepsverband. Ze oefenen hun sociale vaardigheden; afspraken maken, rollenspel, onderhandelen en rekening met elkaar houden.

Bij deze groep kinderen neemt de zelfstandigheid, ten opzichte van de vorige groep, duidelijk toe. Ouders en/of verzorgers geven vaker toestemming om zonder begeleiding op grote afstand van de woning (600 meter) te gaan spelen. Barrières zoals een spoorlijn of een drukke weg zijn bij deze categorie een belangrijke belemmering.

Deze kinderen zijn fysiek sterker, wat zich uit in gevarieerder en wilder bewegingspel; klauteren, springen, hollen en fietsen. Daarnaast verschuift het rollenspel naar fantasiespel: indiaantje spelen, een gamespel of film nadoen, kringspelletjes. Vooral avontuurlijke speelplekken, natuurspeelplaatsen en sportspeelplaatsen zijn belangrijke voorzieningen voor deze leeftijdscategorie.

2.2.3 Oudere kinderen 13 jaar en ouder

Kinderen vanaf een jaar of 13 ontwikkelen hun identiteit verder en zijn daar gaandeweg meer mee bezig. In deze leeftijdsgroep van 13 jarigen en ouder wordt van de kinderen, naarmate ze ouder worden, steeds meer zelfstandigheid verwacht. Dit uit zich in de spelvoorkeuren. Barrières spelen nauwelijks meer een rol en met de fiets kan/mag deze groep bijna overal komen en is de afstand veelal overbrugbaar.

Voor de jongste kinderen in deze categorie gaan de spelvoorkeuren gedeeltelijk nog uit naar de spelvormen van de vorige leeftijdscategorie. Maar ook meer serieuze en volwassen bezigheden, zoals lezen, muziek en sport in clubverband (met wedstrijdelementen), spelen een belangrijke rol. Het competitie-element treedt op; de kinderen gaan zich aan elkaar meten. Er kan een onderscheid

worden gemaakt in gerichte activiteiten (zoals balspelen) op speelplekken en minder gerichte activiteiten (elkaar ontmoeten, praten, ervaringen uitwisselen, plannen maken).

De locaties voor deze groep vervullen een belangrijke functie als ontmoetingsplek, het liefst ondersteund door voorzieningen voor gerichte activiteiten (zoals skaten en balspelen). Het bereik is van deze leeftijdscategorie kinderen is praktisch onbeperkt, maar velen beperken zich nog tot een afstand van ongeveer 1.000 meter van de woning.

Voor jongeren moeten plekken worden aangeboden om activiteiten uit te voeren in combinatie met samenzijn. De plekken moeten niet al te ver worden weggestopt. Niet in of achter de beplanting of ver weg buiten de bebouwde kom, zodat ze niet gezien worden.
Jongeren willen zien en gezien worden.

2.3 Speciale doelgroepen

In dit speelplaatsenbeleidsplan willen we aandacht voor speciale doelgroepen (wel en niet binnen de bovenstaande leeftijdscategorieën):

- Meisjes
- Kinderen met een beperking
- Senioren (65+)

2.3.1 Meisjes

Meisjes hebben over het algemeen een voorkeur voor bepaalde toestellen; zoals schommels, duikelrekjes en dergelijke. Het is van belang om hieraan te denken bij de inrichting van speelplekken. Ook met betrekking tot jongerenplekken is het van belang dat ook meisjes de locatie bezoeken. (Dus geen afgelegen locaties voor de jeugd creëren.) De aanwezigheid van meisjes brengt meer evenwicht en rust in een groep.

2.3.2 Kinderen met een beperking

Voor kinderen met een beperking dienen speelplaatsen goed *bereikbaar en toegankelijk* te zijn. Bepaalde toestellen kunnen voor kinderen met een beperking een extra uitdaging zijn en even goed ook voor de andere kinderen een speelelement zijn. Bijvoorbeeld een brug met ringen is voor kinderen in een rolstoel extra leuk en nuttig om de armen te trainen. Een slechtziend kind heeft goede markeringspunten nodig zoals felle kleuren en obstakels in de looproute moeten worden vermeden.

Bij kinderen met een beperking hebben we het niet alleen over kinderen in een rolstoel. Die groep is slechts 5% van alle kinderen met een beperking. De groep bestaat naast kinderen in een rolstoel ook uit;

- kinderen met een visuele beperking;
- kinderen met een auditieve beperking;
- kinderen met een beperkte arm-, hand-, of loopfunctie;
- kinderen met een verstandelijke beperking.

De NUSO, de landelijke organisatie voor speeltuinwerk en jeugdrecreatie[2], heeft richtlijnen opgesteld waaraan speelplekken zouden moeten voldoen om toegankelijk te worden voor kinderen (en volwassenen) met een beperking. De richtlijnen zijn gebundeld in het Wenkenblad Toegankelijkheid. Deze is o.a. te vinden op de website van de ‘Speeltuinbende’. De ‘Speeltuinbende’ is een testteam van kinderen met én zonder beperking. Zij willen ervoor zorgen dat speeltuinen in Nederland toegankelijk worden gemaakt, zodat kinderen- met én zonder beperking samen kunnen spelen.[3]

Ook natuurlijke speelplekken kunnen toegankelijk worden gemaakt voor kinderen met een beperking. Bureau Fonkel[4] heeft, mede dankzij een bijdrage van de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind (NSGK), richtlijnen ontwikkeld voor de toegankelijkheid van natuurspeeltuinen voor kinderen met een fysieke beperking.[5]

2.3.3 Senioren

Er bestaan speciale locaties voor ouderen, die niet gericht zijn op kracht maar op beweging. Een voor senioren geschikte buitenruimte heeft voordelen doordat senioren meer en vaker buiten komen en elkaar ontmoeten. Daardoor blijven ze langer fit en zelfstandig en zijn ze minder eenzaam.

---

[2] De NUSO valt nu onder Jantje Beton.
[3] Voor meer informatie: www.speeltuinbende.nl.
Overige informatie is te vinden via de Nederlandse Stichting voor het Gehandicapte Kind: www.nsgk.nl.
[4] www.bureaufonkel.nl
[5] Deze zijn gebundeld in het rapport ‘Natuurlijk toegankelijk spelen’. Ook te vinden op de website van de NSGK.

3 Doelstellingen Gemeente Zaanstad

Met het Speelruimtebeleidsplan worden verschillende doelen nagestreefd die hieronder worden beschreven. In het volgende hoofdstuk, hoofdstuk 4, wordt nader uitgewerkt hoe we denken deze doelen te realiseren.

Creëren van een aantrekkelijke woonomgeving
Het belangrijkste doel van het Speelruimtebeleidsplan is een bijdrage leveren aan een aantrekkelijke woonomgeving voor alle burgers, zowel voor jong als voor oud. Een goede woonomgeving komt tegemoet aan de behoeften van de burgers. Zo heeft ieder kind in Zaanstad recht op een goede speelvoorziening in de directe woonomgeving. Bij de inrichting van speelplaatsen wordt ervoor zorg gedragen dat ook kinderen met een beperking er gebruik van kunnen maken.

Stimuleren van bewegen
Wij streven naar goede voorzieningen die kinderen uitnodigen om meer buiten te spelen en meer te bewegen. Het buitenspelen van kinderen neemt af; zowel in frequentie als in duur per keer (aantal minuten per keer dat een kind buiten speelt). De kans op obesitas op jonge leeftijd neemt daardoor toe, zeker als dat nog eens wordt gecombineerd met slechte voeding. Voor kinderen is buitenspelen van essentieel belang voor hun ontwikkeling, en niet alleen om op gewicht te blijven of voor de ontwikkeling van hun motoriek. Buiten kunnen kinderen hun energie beter kwijt dan binnen. Hiervoor is het noodzakelijk dat er aantrekkelijke speelvoorzieningen zijn, afgestemd op de verschillende doelgroepen in de wijken.

Senioren blijven fit
Ook voor senioren wil Zaanstad in de openbare ruimte de mogelijkheid bieden om actief te blijven. Voorzieningen in de openbare ruimte moeten mensen uitnodigen om naar buiten te gaan en te bewegen.

Bijdragen aan sociale cohesie in buurten en wijken
Speelplekken faciliteren spontane ontmoetingen tussen ouders en tussen kinderen onderling. De belangrijkste reden voor kinderen om ergens te spelen is de aanwezigheid van andere kinderen. Kinderen leren spelenderwijs de sociale omgangsvormen; om samen te werken, te winnen en verliezen, ze leren het nut van spelregels, etc. Ouders en senioren ontmoeten elkaar bij speelplaatsen. Kortom, speelplekken hebben een sociale functie, fungeren als sociaal bindmiddel in de wijk.

Vergroten van de bewonersbetrokkenheid
Juist speelplekken kunnen vanwege hun sociale karakter zorgen dat bewoners zich meer betrokken voelen bij hun woonomgeving. Ze zijn de aanleiding om ouders en kinderen allereerst bij de inrichting te betrekken en later bij het beheer en onderhoud. Bewoners kunnen een speelplaats in hun buurt adopteren. Met betrekking tot de veiligheid op speelplaatsen heeft de Gemeente een voorwaarde stellende, adviserende en controlerende functie.

Samenwerking met andere partijen
Bij de benadering van de Gemeente Zaanstad hoort ook samenwerking met andere partijen. Bijvoorbeeld scholen, speeltuinverenigingen, bewonersverenigingen en verzorgingshuizen. In deze samenwerking is het streven om te kijken naar hoe we veilige en aantrekkelijke speelplaatsen kunnen creëren en om samen met andere partijen tot een optimaal beheer en gebruik van deze voorzieningen te komen.

Klimaatadaptatie door vergroening van speelplekken
Het klimaat in Nederland verandert en daar zal met de inrichting van speelplaatsen rekening mee gehouden moeten worden. Een groene woon- en leefomgeving heeft een positieve invloed op het microklimaat in de stad. Door schaduwwerking verkoelt de vegetatie oppervlakten. Tijdens een hittegolf kan de temperatuur in een stadspark wel 6-10ºC lager liggen dan in het omliggende stedelijke gebied[6].

Duurzaamheid
Om bij te dragen aan het verduurzamen van de samenleving willen we als Gemeente Zaanstad dat duurzaamheid in alle beleidsvlakken terug komt, dus ook in het beleid van de Speelplaatsen.

[6] http://www.duurzaamgebouwd.nl/overheid/20131010-klimaatadaptatie-deel-6-de-stad
Zie “Het weer in de stad, hoe ontwerp het stadklimaat bepaalt”, Sanda Lenzholzer 2013.
‘De verborgen boom’ van Gerrit Jan Keizer 2012.

4 Hoe de doelstellingen te realiseren

In hoofdstuk 3 zijn de doelstellingen van het Speelruimtebeleidsplan beschreven. In dit hoofdstuk gaan we verder in op hoe de Gemeente deze doelstellingen wil bereiken. Bij het realiseren van de doelstellingen is er onderscheid te maken in “harde” criteria en de aanbevelingen die in het ontwerpproces en het beheer betrokken worden. Afhankelijk van de situatie kan aan de aanbeveling invulling worden gegeven.

4.1 Creëren van een aantrekkelijke woonomgeving

In een aantrekkelijke woonomgeving zijn er goede speelvoorzieningen die goed bereikbaar zijn en binnen loopafstand liggen. Naast de actieradius en de barrières is de algemene landelijke richtlijn dat 3% van de openbare ruimte zou moeten worden bedoeld als speelruimte. Dit zegt echter net als de andere normen niets over de kwaliteit van de speelruimte. Daarbij wordt met deze 3% richtlijn niet gekeken naar de bevolkingssamenstelling: in de ene wijk kan worden volstaan met minder speelplaatsen, omdat de bevolking voornamelijk bestaat uit ouderen. In andere wijken wonen zoveel kinderen, dat de gebruiksdruk op bepaalde speelplekken te hoog kan zijn. Daarom is er ook een richtlijn voor het aantal kinderen per speelplek. In het beleidsplan wordt hiervoor een norm gehanteerd van 100 kinderen per speelplek.

Kinderen spelen binnen een bepaalde afstand van hun woning. Deze afstand wordt in eerste instantie bepaald door de leeftijd; hoe ouder het kind, hoe verder het durft te gaan. Dit noemt men de actieradius van een kind.
Om te kijken welke kinderen in de buurt van een speelplek gebruik kunnen maken, het zogeheten bereik van een speelplek, wordt deze actieradius als maatstaf gehanteerd, gemeten vanuit speelplek. De Gemeente Zaanstad hanteert de volgende actieradiussen:

- Kinderen van 2-6 jaar: maximaal 300 m.
- Kinderen van 7-12 jaar: maximaal 600 m.
- Jeugd van 13-18 jaar: onbeperkt (uitgangspunt 1.000 meter)

De bereikbaarheid van speelplaatsen wordt daarnaast ook bepaald door de barrières die kinderen kunnen tegenkomen op weg naar de speelplaats; straten die de kinderen niet over mogen steken van hun ouders, of locaties die ze zelf niet kunnen of durven te passeren zoals watergangen en bruggen.

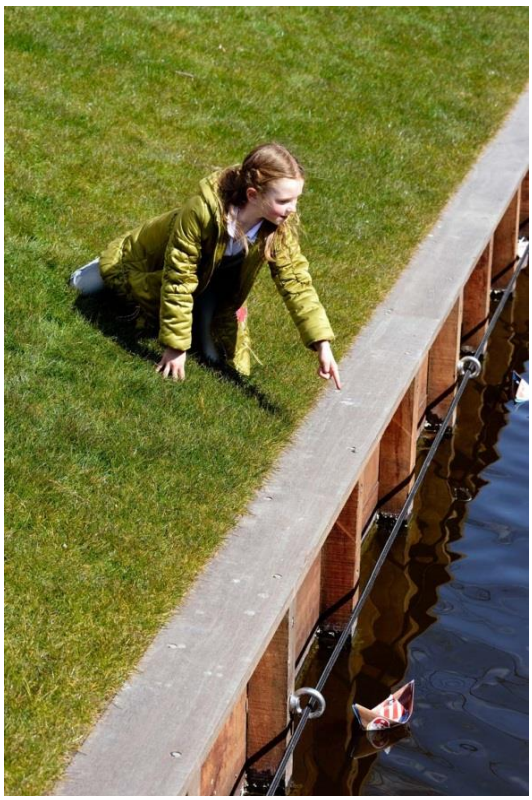

Voor de peuters en kleuters binnen de leeftijdsgroep 2 tot 6 jaar zijn wegen waar 50 km/uur wordt gereden al snel een barrière. Dat geldt ook voor 30 km/uur wegen met een grote verkeersintensiteit. Daar waar kinderen in deze leeftijdscategorie zelfstandig naar een speelplek toe gaan, zijn watergangen en sloten een barrière.

Voor kinderen van 7-12 jaar gelden als barrières de 50km wegen (of wegen waar harder mag worden gereden) en de wat grotere watergangen. Vanaf een jaar of 7 zijn kinderen meer wegwijs gemaakt in het verkeer door hun ouders en door school en ook hebben de meeste kinderen dan een zwemdiploma.

Bij middelbare scholieren uit Zaanstad ouder dan 12 jaar spelen barrières nauwelijks meer een rol. Met de fiets kan/mag deze groep bijna overal komen en is de afstand veelal overbrugbaar.

Op de kaarten in de bijlage ‘Stand van zaken per wijk’ zijn de specifieke barrières voor de jeugd van 0-6 jaar en 7-12 jaar weergegeven.

Het uitgangspunt van dit Speelruimtebeleidsplan is dat binnen de barrières voldoende speelplaatsen voor de verschillende leeftijdscategorieën moeten zijn.
Bovenstaande kan worden samengevat in onderstaande tabel:

Leeftijd	*2-6jr (A speelplekken)*	*7-12jr (B speelplekken)*	*13-18jr*
Barrières	- Drukke 30 km/uur wegen - 50 km/uur en >50 km/uur wegen - Watergangen, sloten en bruggen	- 50 km/uur en >50 km/uur wegen - Grotere watergangen	Niet van toepassing
Actieradius (bereik)	300 meter	600 meter	>1.000 meter
Aantal kinderen per speelplek	100	100	100

Kinderen spelen overal, niet alleen op speelplekken. Daarom is de gehele woonomgeving van belang en kan een kindvriendelijke woonomgeving een aanvulling zijn op de speelplekken (speelweefsel genoemd). Daarbij spelen trottoirs, steegjes en schoolpleinen een belangrijke rol of bijvoorbeeld routes in de omgeving, rondom scholen, bibliotheken en winkels (de zogeheten Kindlinten[7]). In Zaanstad worden deze kindroutes genoemd.

4.2 Stimuleren van bewegen

Het stimuleren van bewegen wordt bereikt door de aanleg van aantrekkelijke speelplaatsen.
Op verschillende manieren kan deze aantrekkelijkheid worden vergroot namelijk;

- het aantal spelaanleidingen die op een speelplaats aanwezig is;
- het vergroten van de bruikbaarheid;
- het combineren van speelplaatsen voor verschillende doelgroepen tot één speelplaats;
- de inrichting/aankleding van de speelplaats;
- bijzondere speelplaatsen te realiseren met een hogere of andere speelwaarde zoals bijvoorbeeld natuurspeelplaatsen.

4.2.1 Het aantal spelaanleidingen op speelplaatsen

De aantrekkelijkheid van een speelplek wordt verhoogd door variatie en hoeveelheid in het aanbod van spelaanleidingen.
Kinderen van 0-12 jaar zijn aangewezen op de speelplekken binnen hun bereik. De Gemeente wil daarom per A/B speelplek minimaal 6 spelaanleidingen of speeltoestellen aanbieden. Zodat er genoeg variatie in spel kan plaatsvinden per locatie.
De jeugd in de categorie van 13-18 jaar kent een grotere mobiliteit. Zij kunnen zelf naar hun favoriete speelplek gaan. Daarom kan voor de oudere jeugd de variatie in het aanbod verspreid worden over de verschillende speelplaatsen. Bijvoorbeeld: de ene locatie is voor skaten ingericht, de andere voor basketballen en nog een andere voor voetbal.

[7] Kindlinten zijn onder andere geïntroduceerd door het bureau SOAB (www.soab.nl).

4.2.2 Het vergroten van de bruikbaarheid

De bruikbaarheid van speelplaatsen, met name sportveldjes wordt in sterke mate bepaald door de ondergrond. De Gemeente Zaanstad heeft de afgelopen jaren veel gras-voetbalveldjes omgevormd tot kunstgras-voetbalveldjes[8]. Zo zijn deze locaties bruikbaarder voor grotere groepen kinderen tegelijkertijd en ook bruikbaar gedurende het hele jaar.

Het vergroten van de bruikbaarheid gaat echter verder dan alleen kunstgras op trapveldjes. Rekening houden met de diverse (speciale) doelgroepen hoort daar ook bij. Het inspringen op trends en innovaties draagt ook bij tot het interessanter maken van plekken en zo tot een hoger gebruik. Behalve een plek met leuke speelaanleidingen is het fijn als de plek ook als een prettige verblijfsplaats wordt ervaren (zie ook 4.2.4 en 4.2.5). Bijvoorbeeld door voldoende groen of het creëren van beschutting.

4.2.3 Het combineren van speelplaatsen voor verschillende doelgroepen

Het ene kind ontwikkelt zich langzamer en het andere juist sneller dan de leeftijdsgenoten. Voor ieder kind moet het mogelijk zijn om een speelplaats te bezoeken die bij zijn/haar ontwikkelingsfase past. Mede daarom gaat de voorkeur uit naar samengestelde speelplekken met ruimte voor verschillende leeftijdsgroepen boven aparte speelplekken voor iedere categorie. Zo kunnen verschillende leeftijdsgroepen op dezelfde locaties verblijven.
Kinderen van verschillende leeftijdscategorieën en ouderen kunnen namelijk prima op eenzelfde locatie zijn, als er maar ruimte genoeg is voor iedereen. Zo kunnen verschillende groepen zich tegelijkertijd bezighouden met verschillende activiteiten en ook informeel op elkaar letten.
Een andere doelgroep vormt de groep kinderen met een beperking. Op bijna elke speelplek in Zaanstad kunnen kinderen met een beperking spelen. De intentie is er om in elke wijk enkele specifiek geschikte toestellen voor kinderen met een beperking te hebben en dat zij op speelplekken samen kunnen spelen met kinderen zonder beperking.

Zoals eerder gezegd is voor kinderen de aanwezigheid van andere kinderen de belangrijkste reden om ergens te spelen. Het combineren van speelplaatsen biedt de mogelijkheid voor kinderen om met andere kinderen in contact te komen.

[8] De Gemeente Zaanstad gebruikt geen kunstgras met rubber korrels. In plaats van de rubber korrels wordt kwartszand gebruikt. Uitzondering hierop zijn twee Cruijff Courts. Deze zijn grotendeels ingestrooid met rubber korrels, maar dat is natuurrubber waar geen PAK's in zitten (Voor meer informatie over rubber ondergronden in Zaanstad, zie 6.3.3).

Het combineren van speelplekken heeft ook een educatieve en sociale waarde: voor oudere kinderen betekent een gecombineerde speelplek dat zij rekening moeten houden met de jongere kinderen of kinderen met een beperking en jongere kinderen hebben een voorbeeld aan de oudere kinderen.

Kortom, het combineren van speelplaatsen voor de verschillende leeftijdscategorieën en doelgroepen heeft een belangrijke meerwaarde.

4.2.4 Inrichting en aankleding van speelplaatsen

Een combinatie van de kwaliteiten van de woonomgeving met groen en water, gebruik makend én inspelend op de interesse en vraag van bewoners, brengt meer variatie in de speelplekken. Dit verhoogt de aantrekkelijkheid van de locaties.
Met andere woorden, minder standaard speelplekken met standaard speeltoestellen en meer speelruimte op maat. De aantrekkingskracht en variatie voor de jeugd wordt daardoor groter.

Een nieuwe manier om de aantrekkelijkheid te verhogen, is het aanleggen van watertappunten en WIFI punten op de sport- en speelplekken.
De Gemeente Zaanstad zet daarom in op het plaatsen van nieuwe watertappunten en WIFI punten. Op dit moment heeft alleen de Buiging in het centrum van Zaandam en het Rosariumpark in Krommenie een watertappunt. De kosten van aanleg in het Rosariumpark werden destijds betaald door de ANWB en de onderhouds- en verbruikskosten uit het budget onderhoud jongerenplekken.

Vooral bij sportplekken en jongerenplekken is de realisatie van watertappunten en WIFI een prima combinatie. Watertappunten worden ook breed gedragen door organisaties als JOGG (Jongeren Op Gezond Gewicht), de Kraycek Foundation en de Cruijff Foundation. De laatste draagt ook actief bij in de realisatie van watertappunten bij de Cruijff Courts. In dat kader is eind 2016 gestart met de aanleg van 2 watertappunten bij de Cruijff Court Straat Davis en de Cruijff Court Kogerveld. De kosten van het watertappunt zelf worden gedragen door de Cruijff Foundation. De intentie is er om meer watertappunten te realiseren en meer WIFI plekken, maar de aanlegkosten en verbruikskosten zijn vrij hoog.

4.2.5 Speelplaatsen met een hogere speelwaarde.

Een nieuwe trend in het buitenspelen wordt beschreven in “De Nieuwe generatie stadskinderen” (Lia Karsten en Naomi Felder 2016): buitenspelen is steeds minder een activiteit van het kind alleen, maar een activiteit van het gehele gezin samen. Ouders gaan gezamenlijk met hun kind(eren) op pad om buiten te zijn.
De kinderen spelen, de ouders spelen mee, of drinken of lezen wat bij een kiosk of terras en ontmoeten elkaar.
De Gemeente speelt op deze trend in door centrale multifunctionele ontmoetings-, sport- en speelplaatsen met een buurtoverstijgend karakter te ontwikkelen, zoals natuurspeelplaatsen. Locaties die voor meerdere doelgroepen geschikt zijn, waar (ouders met) kinderen speciaal naar toe zullen gaan, waar ruimte is voor spontane ontmoetingen en activiteiten. Dergelijke locaties zijn tevens ondersteunend voor de sociale cohesie in een buurt. Het oude dorpsplein in een modern jasje.
Deze centrale plekken zijn tevens te gebruiken voor verschillende buurt- of wijkactiviteiten, zoals een sportevenement, buurtfeest, buurtmaaltijd/bbq, een oogstmarkt etc.
De Gemeente streeft ernaar om dergelijke locaties te laten groeien, te laten ontstaan vanuit de wijken zelf. Daarbij kan de Gemeente initiatieven van bewoners of instellingen stimuleren en ondersteunen.
In Zaanstad zijn bijvoorbeeld het Darwinpark, A8terna onder de A8, het Burgemeester in ’t Veldpark en het Rosariumpark voorbeelden van dergelijke locaties.

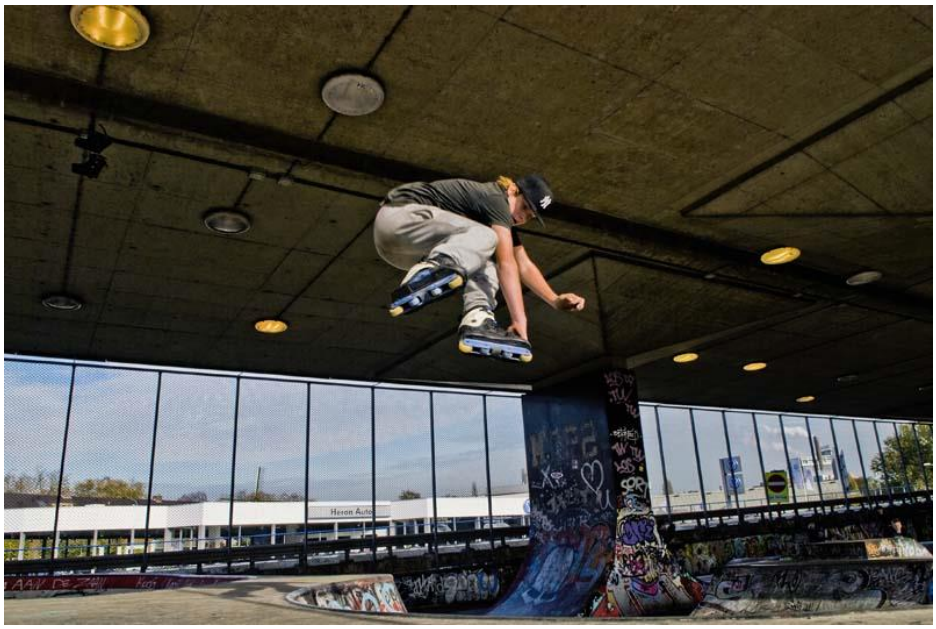

4.3 Senioren blijven fit

De aandacht voor senioren is gericht op het stimuleren van bewegen, zo blijven ze fit. Hoe vitaler ouderen blijven, hoe actiever ze blijven en hoe langer ze zelfstandig kunnen blijven wonen zonder te vereenzamen.
Voor een groot deel van de volwassenen bestaan er goede voorzieningen om fit te blijven door zelf te werken aan fitness of bootcamps in de openbare ruimte, bij sportverenigingen of lid te worden bij een sportschool. Deze groep is goed in staat om zelf te zorgen voor voldoende beweging.

Bij senioren ligt dat anders. Deze groep zal meer uitgedaagd moeten worden om naar buiten te gaan en aan beweging te doen. In dat kader wordt voorgesteld om als Gemeente de samenwerking te zoeken met het sociale wijkteam en zorginstellingen. De Gemeente zal de aanleg van fitnessplaatsen of jeu de boules plekken in de openbare ruimte realiseren als er met sociale wijkteams ook een programma kan wordt opgestart waarbij senioren worden benaderd om gebruik te maken van deze locaties. Daarbij heeft de Gemeente een voorkeur om dergelijke plekken aan te leggen in de buurt waar veel ouderen geconcentreerd wonen; bijvoorbeeld bij verzorgingstehuizen of aanleunwoningen.

De Gemeente gaat senioren en de bij senioren betrokken instellingen hierover informeren. In een overleggroep met belangstellenden wordt dan een plan uitgewerkt. Dit plan gaat dan zowel over de inrichting en aanleg van de locatie als over het toekomstig onderhoud en beheer.

In Groot Brittannië dragen zorgverzekeraars 50% van de kosten bij aan de aanleg van een dergelijke locatie. De Gemeente Zaanstad kan de mogelijkheden hiervoor in Nederland onderzoeken.

4.4 Het bijdragen aan sociale cohesie in buurten en wijken

Speelplekken dragen bij aan de sociale cohesie van buurten en wijken. Ouders van jonge kinderen (0-6 jaar) gaan regelmatig met hun kinderen naar een speelplek. Speelplaatsen zijn daarmee ook de uitgelezen plekken in de wijk waar volwassenen elkaar ontmoeten. Om onderlinge ontmoetingen tussen deze ouders te faciliteren moeten op A speelplekken (voor kinderen van 0-6 jaar) zitgelegenheid en prullenbakken aanwezig zijn.

Met name speelplekken centraal gelegen in de wijken met een gecombineerde inrichting voor verschillende doelgroepen hebben zo'n aantrekkende werking. Zo wordt de kans op spontane ontmoetingen tussen kinderen onderling groter.
Daarom wil de Gemeente zoveel mogelijk gecombineerde speelplekken waar dat mogelijk is: A/B speelplekken en A/B speel- en sportplekken.

Aanbeveling: Om ontmoeting van ouders nog beter de faciliteren kan in het ontwerpproces overwogen worden om sporttoestellen bij een speelplaats te plaatsen die zowel door de jeugd als door volwassenen gebruikt kunnen worden.

4.5 Vergroten van de (bewoners-)betrokkenheid

4.5.1 Tijdens het ontwerpproces

Bewoners worden nu al betrokken bij de aanleg en inrichting van de speelplekken. In dit interactieve proces wordt gekeken naar de belangen van omwonenden en van de doelgroep(en). Deze belangen liggen niet altijd op één lijn. Tijdens het ontwerpproces zal gezocht worden naar het haalbare compromis.

Om maximaal draagvlak te krijgen voor de speelvoorzieningen in wijken, is het van belang dat de meebeslisruimte voor belanghebbenden zo groot mogelijk is.
Ten aanzien van de locatie van de speelplaats worden belanghebbenden gevraagd om mee te denken met de Gemeente. De Gemeente zal uiteindelijk beslissen op welke plek een speelgelegenheid wordt gerealiseerd, omdat zij vindt dat alle kinderen recht hebben op een goede sport- / speelvoorziening in de buurt.

Ten aanzien van de invulling van de speelplaats mogen belanghebbenden meedenken én -beslissen Primair gaat het om de doelgroep die daarbij betrokken wordt. Dit is vooral mogelijk bij oudere jeugd. Bij het vormgeven van speelplaatsen voor de leeftijdscategorieën 0 tot 6 en 7 tot 12 jaar zullen ook ouders worden betrokken voor de invulling. Dit meebeslissen dient te gebeuren binnen de kaders zoals in deze nota genoemd. De aanbevelingen in deze nota kunnen in de afweging worden betrokken maar hoeven niet te worden ingevuld.

4.5.2 Adoptie van speelplaatsen

Net zoals bij de adoptie van openbaar groen streeft de Gemeente naar zoveel mogelijk adoptie van speelplekken. In dat kader zullen bewoners en bewonersgroepen gefaciliteerd worden bij het realiseren van eigen speelplaatsen in de openbare ruimte. Omdat de plekken wel veilig moeten zijn, zal ondersteuning worden geboden ten aanzien van:

- Adviezen ten aanzien van inrichting, beheer en onderhoud van de speelplaats aan bewoners en bewonersgroepen;
- Inspectie van de speelplaats om mogelijke gebreken aan speelplaatsen te signaleren.

Het gebruik van eigen bouwsels op speelplaatsen wordt ontraden tenzij de veilige constructie kan worden aangetoond met een goedkeuringscertificaat van een erkend onderzoeksinstituut. In de praktijk is dit echter een complex proces en het is financieel niet haalbaar gebleken om eigen bouwsels te laten goedkeuren.

Met bewonersparticipatie ten aanzien van het beheer en onderhoud van speelplaatsen kan ook maatwerk worden geleverd. Bewoners en Gemeente kunnen afspraken maken dat zij gezamenlijk het beheer en onderhoud uitvoeren. Zo kan het zijn dat bewoners het klein onderhoud doen zoals schilderen van de toestellen en het schoonhouden van het speelterrein. De Gemeente zal dan de overige onderhoudstaken uitvoeren.

4.5.3 Het plaatsen van speeltoestellen in de openbare ruimte

Speeltoestellen in de openbare ruimte moeten gekeurd zijn volgens de Wet op het Attractiebesluit. Dat zijn strenge regels volgens de NEN 1176 en 1177. Een daartoe bevoegde keuringsinstantie geeft per toestel of per module van een toestel een certificaat af. Een leverancier van speeltoestellen mag geen toestellen plaatsen in de openbare ruimte zonder dit certificaat.[9]

Binnen de adoptiemogelijkheden van Zaanstad hanteren we speeltoestellen, waar eerder een certificaat voor is afgegeven. Deze toestellen komen vrij na renovatie of opheffing van een speelplek en zijn na een gedegen schoonmaak en vernieuwing van diverse onderdelen nog voor enkele jaren te gebruiken door een beperkte hoeveelheid kinderen.
Bewoners kunnen er dan voor kiezen om de speelplek te adopteren. Jaarlijks blijven de speeltoestellen gekeurd door de Gemeente Zaanstad en worden bewoners geïnformeerd over eventuele gebreken. Deze gebreken worden per geval bekeken of dat door zelfwerkzaamheid van bewoners of door deskundigen van de Gemeente Zaanstad verholpen kunnen worden. Bij een

[9] Zie ook hoofdstuk 6 ‘Kader’.

kostbare reparatie, die de waarde van het toestel overstijgt, wordt besloten het toestel af te voeren en zo nodig te vervangen.

Met de bewoners wordt een overeenkomst waarin de afspraken zijn vastgelegd, ondertekend.
Plaatsing van adoptietoestellen wordt gedaan door de bewoners zelf met behulp van de Gemeente Zaanstad. Zo worden nauwkeurig de regels van het Attractiebesluit nageleefd. Het schoonmaken en het onderhoud van de ondergronden worden door bewoners uitgevoerd, alsmede eenvoudige reparaties.
Plaatsing van specifieke valondergronden, zoals rubberen tegels, kunstgras of valzand worden door de Gemeente Zaanstad beoordeeld op juistheid van aanbrengen, conform de regels van het Attractiebesluit.
Daarnaast staan alle plekken in het digitale beheersysteem van alle gemeentelijke speelplekken. Dit beheersysteem wordt tevens als logboek beschouwd.

In diverse gemeenten, ook in Zaanstad, worden door particulieren speeltoestellen in de openbare ruimte geplaatst welke niet verankerd zijn in de grond.
Te denken valt aan trampolines, plastic speeltoestellen, waterbadjes en opblaastoestellen. Het valt niet te controleren of deze toestellen alleen voor eigen gebruik worden geplaatst en na zonsondergang weer worden verwijderd uit de openbare ruimte. Het plaatsen van eigen bouwsels als speeltoestel of het plaatsen van speeltoestellen in de openbare ruimte, zonder dat die bouwsels of toestellen zijn voorzien van een certificaat van goedkeuring door een daartoe bevoegde keuringsinstantie, is niet toegestaan. Deze toestellen voldoen namelijk niet aan het Attractiebesluit (WAS).

In het boek “Regel die burgerinitiatieven!”[1] wordt aanbevolen om particuliere speelobjecten als een nieuwe invulling van spelen in de openbare ruimte te beschouwen. Landelijk is hier discussie over, omdat hiervoor een aanpassing van het Attractiebesluit nodig is. Anders moet een eigenaar van particuliere speelobjecten ook aan alle regels van de WAS voldoen. Particuliere speeltoestellen vallen in veel gevallen namelijk ook onder de WAS qua veilig spelen (zie H6 Kader p 30). Hierdoor dient een eigenaar van een dergelijk openbaar speeltoestel te zorgen dat dit toestel voldoet aan de regels die de WAS stelt. Een eigenaar blijft ook zelf verantwoordelijk voor het gebruik van het speeltoestel.

Voorgesteld wordt om toe te staan dat bepaalde toestellen worden geplaatst in de openbare ruimte, toestellen die goedgekeurd zijn voor particulier gebruik, zonder dat daarbij aan alle vereisten uit de

[1] “Regel die Burgerinitiatieven, hoe gemeenten en maatschappelijke initiatieven in de openbare ruimte en publiek toegankelijke gebouwen omgaan met aansprakelijkheid”, Verhijde en Bosman, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, december 2013 (pagina 85 aanbeveling 5).

WAS hoeft te zijn voldaan (wat betreft keuring toestel en beheer van het toestel). Het gaat hierbij om toestellen die los in de openbare ruimte kunnen worden geplaatst en verplaatst, zónder verankering in de grond. De voorwaarde is wel dat particulieren dit in overleg met de Gemeente doen om te bezien hoe de veiligheid voor spelende kinderen zoveel mogelijk gegarandeerd kan worden.
Wat betreft kwaliteitseisen moeten ze voldoen aan de WBS (Warenwetbesluit Speelgoed) en voor de veiligheid in de openbare ruimte valt het gebruik van de openbare ruimte binnen de gemeentelijke zorgplicht en de APV van Zaanstad.
Met het plaatsen van een speeltoestel in de openbare ruimte, dient er draagvlak te zijn bij andere omwonenden en zal het speeltoestel ook door andere kinderen in de wijk mogen worden gebruikt.

De gemeente is in principe niet aansprakelijk voor eventuele schade die voortvloeit uit het gebruik van een particulier speeltoestel dat in de openbare ruimte wordt geplaatst en niet verankerd is met de grond. Slechts in uitzonderlijke gevallen waarbij bijvoorbeeld de gemeente is gewaarschuwd voor het onveilig zijn van een particulier speeltoestel in de openbare ruimte en de gemeente daar niet tegen optreedt, zou mogelijk sprake kunnen zijn van een onrechtmatige daad wegens nalatig handelen.

4.6 Samenwerking met andere partijen

De Gemeente Zaanstad zoekt steeds meer de samenwerking op met andere partijen als scholen, bewoners- en buurtverenigingen. De Gemeente wil hierin van een sturende en aanbodgerichte rol naar een adviserende en voorwaarde stellende rol. Zij wil als gelijkwaardige partner deelnemen aan het overleg.

Om de samenwerking te laten slagen is het belangrijk om van tevoren vast te stellen:
- welke rol alle betrokken partijen in het geheel hebben;
- wat de status van de inbreng van elke partij is: is deze bindend of adviserend?
- de randvoorwaarden: waarin, op welke punten is er inbreng mogelijk en op welke niet;
- dat het toekomstig beheer en onderhoud worden meegenomen in het overleg.

Sluit de Gemeente een overeenkomst met een stichting, dan mag de stichting ook zelf keuren en het onderhoud doen, als er aan de WAS wordt voldaan. Vaak gaat een beheer en onderhoudscontract met een dergelijke stichting samen met een subsidieregeling.

Schoolpleinen kunnen een tekort aan sport- of speelruimte in een buurt compenseren. Daarom werkt de Gemeente Zaanstad graag samen met scholen. De voorwaarde is wel dat scholen hun plein openbaar toegankelijk maken voor de buurt.

De Gemeente Zaanstad zoekt de samenwerking op met de speeltuinverenigingen en wil oude speeltuinverenigingen weer nieuw leven in blazen. Deze verenigingen voeren hun eigen dagelijks beheer en zijn zelfvoorzienend. De speeltuinen zijn doorgaans waardevolle centraal gelegen speelruimten in de wijk, die kunnen uitgroeien tot de sociale ontmoetingslocaties in de wijk zoals in 4.2.3 en 4.2.5 worden beschreven.
Het voordeel van een speeltuin is dat er vanwege het toezicht mogelijk is om net iets meer uitdagende en hogere speeltoestellen neer te zetten dan op speelplekken van de Gemeente. Het voordeel van een speeltuin in de wijk is voor de Gemeente dat er met minder speelaanleidingen op speelplekken kan worden volstaan.
Speeltuinenverenigingen in Zaanstad zijn: Het Havenkwartier (Oude Haven), Het Blok (Krommenie) en De Voorloper (Wormerveer). De Uithoek (Zaandam Zuid) bestaat niet meer, maar zou nieuw leven ingeblazen kunnen worden.

4.7 Klimaatadaptatie

Het klimaat in Nederland gaat veranderen. Dat houdt in dat er meer momenten komen van ernstige regenval die leidt tot wateroverlast of periodes van langdurige droogte en hitte.
Ook met betrekking tot het Speelruimtebeleid hierop kan worden ingespeeld.

4.7.1 Klimaatadaptatie en speelplekken

Ten aanzien van het voorkomen van wateroverlast in de stad kunnen speelplaatsen in de waterberging een rol van betekenis spelen. Dit heeft echter consequenties voor de inrichting en de bruikbaarheid voor de speelplekken. Bovendien is het niet overal in Zaanstad noodzakelijk om aan waterberging te doen. Er moet onderzoek worden gedaan waar en welke speelplekken een rol hierin zouden kunnen spelen en op welke wijze dat het meest effectief is. Ook moet dit worden afgewogen tegen de bruikbaarheid van de locaties. In het Plan van aanpak wateroverlast ten gevolge van de klimaatverandering zal dit nader worden onderzocht.

Bij perioden van langdurige droogte kan hittestress optreden. Vooral in stedelijk gebied ontstaan er plaatsen waar de temperatuur sterk stijgt. Om het gebruik van speelplaatsen ook op dergelijke momenten mogelijk te maken, zullen er op alle locaties delen moeten zijn die in de schaduw liggen. Concreet moet er op speelplekken 20% van het oppervlak schaduw zijn. Te meten op de dag van het jaar waarop de zon het hoogste staat; 21 juni op 14.00 uur. De schaduw op speelplaatsen kan op verschillende wijzen worden bereikt; via overkappingen, muurtjes (van gebouwen) of met groen. Omdat bij de aanleg van nieuwe speelplaatsen gebruik wordt gemaakt van jonge aanplant, wordt bij het beoordelen van de norm uitgegaan van de grootte van de toegepaste boomsoort in volwassen fase.

4.7.2 Belang van natuurspeelplaatsen

Groen en water dragen ook bij aan een uitdagende en leerzame speelomgeving en stimuleren daardoor andere vormen van beweging dan sport. Zo worden speelplekken voor een nog grotere groep kinderen interessant en het aantal kinderen dat buiten speelt wordt daarmee nog verder uitgebouwd.
Er zijn twee manieren van vergroenen op speelplaatsen:
1. Op bestaande speelplekken groen aanleggen in plaats van bestrating (bijvoorbeeld langs de randen);
2. Een gehele speelplaats ontwerpen en inrichten als natuurspeelplaats.

Vergroenen van speelplaatsen heeft een bijkomend voordeel. Vegetatie trekt diverse diersoorten en insecten aan, wat de groenbeleving en daarmee de betrokkenheid van jeugd bij groen doet verhogen. Met de toepassing van groen zouden de verschillende seizoenen zichtbaarder en beleefbaarder voor kinderen moeten worden. Bijvoorbeeld door verschillende beplanting die bloeit in verschillende tijden, vruchten draagt, beestjes aantrekt of oproept tot verzamelen.
In de winter doen kinderen heel andere dingen dan in de zomer.

Groen biedt speelmogelijkheden voor alle seizoenen: bloemen plukken, parfum maken van blaadjes, lieveheersbeestjes verzamelen in een potje, kikkersvisjes vangen, poppetjes maken van kastanjes en eikels, sleetje rijden op een heuvel, schaatsen op de sloot en slootje springen.
Heuvels zijn geliefde speelobjecten voor alle leeftijdscategorieën. Kinderen kunnen erop zitten (picknicken), eraf rennen/rollen/fietsen/sleeën, met autootjes racen of kunnen de heuvel als uitkijkpost gebruiken.
Bosjes, zij het niet te dicht en te hoog, bieden mogelijkheden voor allerlei spel als verstoppertje en hutten bouwen.
Ook water trekt kinderen aan. In Zaanstad zijn veel watergangen waar meer gebruik van gemaakt kan worden in combinatie met spelen en waterberging (zie boven). Hier zijn wel voorwaarden aan verbonden, aangezien water ook gevaarlijk is voor kinderen.

Helaas is het in Zaanstad echter niet mogelijk om overal speelplekken te vergroenen. Door de hoge gebruiksdruk van de grote hoeveelheid kinderen op één locatie wordt groen snel platgelopen en overbelast. Zo krijgt groen geen kans om echt uit te groeien tot volwaardige bomen en planten. Dit geldt met name voor dichtbebouwde wijken.
Wijken als Poelenburg en Pelders- Hoornseveld zijn reeds groene wijken en lenen zich qua stedebouwkundige opzet prima voor vergroening van speelplaatsen. In het Noordsterpark in Wormerveer is recent een nieuwe natuurspeelplaats gerealiseerd.

Kortom, de komende jaren zet de Gemeente Zaanstad in op waar mogelijk het vergroenen van de bestaande speelruimte. Bij een op handen zijnde renovatie kan een speelplek opnieuw worden bekeken of er meer groen kan worden opgenomen in het ontwerp. Daarnaast wil de Gemeente twee nieuwe natuurspeelplaatsen met een buurtoverstijgend karakter aanleggen.

4.8 Duurzaamheid

In de aanbestedingsprocedure voor speelplaatsen en speeltoestellen moet rekening worden gehouden met zowel de herkomst van de materialen, de levensduur en de hergebruiksmogelijkheden van het afval. De Gemeente Zaanstad gebruikt al duurzaam geproduceerde toestellen van duurzame materialen[10]. Toestellen van hout hebben het FSC keurmerk. Rubber ondergronden zijn veelal geproduceerd van gebruikte autobanden[11].
De Gemeente Zaanstad heeft afspraken gemaakt met een aantal bedrijven om het cradle to cradle principe toe te passen: Alle materialen en toestellen worden 100% gerecycled. Oude toestellen die nog bruikbaar zijn, worden opgeslagen voor hergebruik.

[10] De Gemeente Zaanstad werkt daarom met: IJslander, Nijha, Yalp, Flexibilo, Boer, IJreka, Eibe, De Goede, Proludic.
[11] Deze zijn gemaakt volgens de Europese norm voor PAK's. Zie verder 6.3.3 Aanleg van ondergronden.

5 Demografische gegevens

5.1 Bevolkingssamenstelling

In onderstaande tabel zijn de demografische gegevens per wijk in 2016 aangegeven.

Aantal kinderen en ouderen per wijk.

	0-6jr	*7-12jr*	*13-19jr*	*totaal jeugd '0-19jr*	*% 0-19jr van totaal*	*65+*	*% 65+ van totaal*	*Gehele bevol-king per wijk*
Zaandam Zuid	1.132	856	898	2.886	23%	1.836	15%	**12.569**
Poelenburg	889	754	805	2.448	29%	1.125	13%	**8.459**
Pelders-/Hoornseveld	812	670	879	2.361	22%	2.373	22%	**10.703**
Rosmolenwijk	634	419	501	1.554	20%	1.598	21%	**7.762**
Kogerveldwijk	405	302	367	1.074	23%	566	12%	**4.585**
Zaandam Noord	357	318	457	1.132	18%	1.739	27%	**6.454**
Oude Haven	277	298	367	942	20%	752	16%	**4.742**
Zaandam West	578	507	564	1.649	21%	1.444	18%	**7.817**
Nieuw West	743	763	1.242	2.748	22%	1.260	10%	**12.294**
Oud Koog a/d Zaan	375	341	365	1.081	23%	750	16%	**4.699**
Westerkoog	353	360	536	1.249	19%	1.573	24%	**6.453**
Oud Zaandijk	187	179	221	587	19%	527	17%	**3.055**
Rooswijk	324	387	666	1.377	24%	1.063	19%	**5.715**
Wormerveer	849	658	822	2.329	20%	2.412	21%	**11.670**
Krommenie Oost	510	400	489	1.399	18%	1.863	24%	**7.888**
Krommenie West	612	766	908	2.286	25%	1.976	21%	**9.314**
Assendelft Zuid	469	460	672	1.601	21%	1.394	19%	**7.464**
Assendelft Noord	2.006	1.820	1.530	5.356	35%	997	6%	**15.388**
Westzaan	261	284	412	957	21%	924	20%	**4.512**
TOTAAL	**11.773**	**10.542**	**12.701**	**35.016**	**23%**	**26.172**	**17%**	**151.543**

Bron: http://zaanstad.incijfers.nl/

In de wijken Assendelft-noord wonen verreweg de meeste kinderen; 5.356. Het percentage jeugd van de totale wijkbevolking is dan ook hoog: 35%. De andere wijken waar veel kinderen wonen zijn Zaandam Zuid, Nieuw West, Poelenburg, Pelders-Hoornseveld, Wormerveer en Krommenie West.

In bovengenoemde wijken is de noodzaak voor goede en veilige speelruimte het hoogst, vanwege de grote hoeveelheid kinderen. Dit geldt voor een langere periode (10-15 jaar) vanwege het hoge aandeel jonge kinderen van 0-6 jaar.

Absoluut gezien wonen de meeste ouderen van boven de 65 jaar in Wormerveer en in Pelders-Hoornseveld (rond de 2.400). Waar ouderen een groot deel, 25%, van de bevolking uitmaken is in de De wijken Zaandam Noord, Krommenie Oost en Westerkoog zijn het sterkst vergrijsd. Procentueel kennen deze wijken een hoog aandeel senioren (25%).
Assendelft Noord is het aandeel ouderen het kleinst (6%).

5.2 Spreiding speelruimte

De spreiding van de speelplaatsen is in Zaanstad goed. Bijna elke buurt wordt bediend binnen de barrières die voor de verschillende leeftijdscategorieën worden gehanteerd. De gebieden waar misschien een tekort is aan een A plek voor de jongste kinderen van 0-6 jaar, is te verwaarlozen. Het is op die locaties ook niet mogelijk om een speelplek te creëren.

Naast een goede spreiding is het *aantal* speelplekken in de meeste wijken ook goed, uitgaand van 100 kinderen per speelplek. Op twee wijken na: in Assendelft Noord, waar 35% van de bevolking uit jeugd van 0-19 jaar bestaat, is er momenteel een tekort aan speelplekken voor de oudere categorie van 13-19 jaar. Er moeten minimaal 3 locaties verspreid over de wijk bijkomen.
In Nieuw West ontstaat er op termijn een tekort aan plekken voor jongeren. Daar zouden minimaal 2 extra speelplekken voor de oudere jeugd moeten worden gerealiseerd.

Voor de wijken waar kinderen ver uit elkaar wonen, bijvoorbeeld Westzaan en Assendelft Zuid, geldt dat er minder dan 100 kinderen van een speelplek gebruik maken en dat er op sommige locaties geen A-speelplek is. In een dergelijk langgerekt gebied is het niet mogelijk om alle kinderen van 0-6 van een formele speelplek te voorzien.

5.3 Bevolkingsontwikkeling

In onderstaande tabel zijn de bevolkingsprognoses voor de jeugd (0-19 jaar) weergegeven per wijk. De prognoses zijn weergegeven voor de jaren 2016, 2020 en 2026.

Aantal kinderen 0-19 jr	*2016*	*2020*	*Verschil 2016-2020*	*2026*	*Verschil 2016-2026*
Zaandam Zuid	2.886	2.768	**-118**	2.629	**-257**
Poelenburg	2.448	2.350	**-98**	2.278	**-170**
Pelders-/Hoornseveld	2.361	2.334	**-27**	2.305	**-56**
Rosmolenwijk	1.554	1.570	**16**	1.587	**33**
Kogerveldwijk	1.074	1.208	**134**	1.218	**144**
Zaandam Noord	1.132	1.105	**-27**	1.113	**-19**
Oude Haven	942	870	**-72**	941	**-1**
Zaandam West	1.649	1.757	**108**	1.960	**311**
Nieuw West	2.748	2.788	**40**	2.884	**136**
Oud Koog a/d Zaan	1.081	1.050	**-31**	1.036	**-45**
Westerkoog	1.249	1.172	**-77**	1.117	**-132**
Oud Zaandijk	587	576	**-11**	545	**-42**
Rooswijk	1.377	1.248	**-129**	1.187	**-190**
Wormerveer	2.329	2.461	**132**	2.470	**141**
Krommenie Oost	1.399	1.436	**37**	1.389	**-10**
Krommenie West	2.286	2.239	**-47**	2.231	**-55**
Assendelft Zuid	1.601	1.548	**-53**	1.479	**-122**
Assendelft Noord	5.356	5.292	**-64**	5.233	**-123**
Westzaan	957	950	**-7**	904	**-53**
TOTAAL	**35016**	**34722**	**-294**	**34506**	**-510**

Bron: http://zaanstad.incijfers.nl/

De Gemeente Zaanstad gaat uit van de norm van 100 kinderen per speelplaats (zie 4.1). Gezien dit uitgangspunt is een verandering van rond de 100 kinderen per wijk significant.

In Kogerveldwijk, Zaandam West en Wormerveer stijgt de komende 4 jaar de hoeveelheid kinderen van 0-19 jaar met meer dan 100. In de andere wijken neemt de jeugd af, met name in Rooswijk is een

sterke daling te zien van 129 kinderen, in Zaandam Zuid daalt het aantal met 118 kinderen en in Poelenburg met 98 kinderen.

Over een langere periode gezien; van 2016 tot 2026 is een significante daling van het aantal kinderen van 0-19 jaar te zien in Zaandam Zuid (-257). Verder daalt het aantal kinderen met meer dan 100 in Rooswijk, Poelenburg, Westerkoog, Assendelft Zuid, en Assendelft Noord.
In Zaandam West stijgt het aantal kinderen behoorlijk; 311 kinderen komen erbij. Ook in Kogerveldwijk, Nieuw West en Wormerveer stijgt het aantal kinderen met meer dan honderd.

5.4 Prognoses jeugd versus speelplekken

De prognose over de jeugd van heel Zaanstad is dat het aantal kinderen van 0-19 jaar daalt met 294 in 2020 en met 510 in 2026 ten opzichte van 2016. Verspreid over heel Zaanstad is deze daling weinig significant. (Ook hier weer uitgaande van 100 kinderen per speelplek.)

Aantal kinderen	*2016 jeugd 0-19 jr*	*2016 totaal aantal speelplekken*	*Prognose aantal kinderen 2016-2026 -/+*
Zaandam Zuid	2.886	28	-257
Poelenburg	2.448	25	-170
Pelders-/Hoornseveld	2.361	23	-56
Rosmolenwijk	1.554	17	33
Kogerveldwijk	1.074	19	144
Zaandam Noord	1.132	27	-19
Oude Haven	942	9	-1
Zaandam West	1.649	16	311
Nieuw West	2.748	34	136
Oud Koog a/d Zaan	1.081	12	-45
Westerkoog	1.249	32	-132
Oud Zaandijk	587	9	-42
Rooswijk	1.377	27	-190
Wormerveer	2.329	37	141
Krommenie Oost	1.399	22	-10
Krommenie West	2.286	41	-55
Assendelft Zuid	1.601	31	-122
Assendelft Noord	5.356	39	-123
Westzaan	957	17	-53
TOTAAL	**35.016**	**465**	**-510**

Bron: http://zaanstad.incijfers.nl/

De voorraad speelplekken die nu in het algemeen qua spreiding en hoeveelheid in de meeste wijken passend is, zal dan ook voor de verre toekomst voldoen voor die wijken.

Op lange termijn (na 2020) kan voor wijken als Rooswijk, Wormerveer, Westerkoog en Oud Zaandam worden gekeken of de behoefte aan speelruimte nog even groot is als voorheen en of er speelruimte eventueel kan worden omgevormd tot groene locaties.

6 Kader

6.1 Veiligheidsnormen speelplaatsen

6.1.1 Landelijke wetgeving

Er is een wettelijke regeling voor veiligheid van speeltoestellen en ondergronden. Het besluit 'Veiligheid van Attractie- en Speeltoestellen' (BVAS) is op 26 maart 1997 in werking getreden en is opgenomen in de Wet voor Gevaarlijke Werktuigen. Dit besluit heet nu: Warenwetbesluit veiligheid Attractie en Speeltoestellen (WAS). De wet geldt zowel voor attractietoestellen (motorisch aangedreven) als speeltoestellen (gebruik makend van de zwaartekracht of de fysieke kracht van de mens).

Het besluit zegt '*speeltoestellen moeten veilig zijn'* met de algemene veiligheidseis '*bij redelijke wijze te verwachten gebruik geen gevaar opleveren voor de veiligheid of de gezondheid van personen'*.
Dit geldt voor zowel bestaande als nieuwe speeltoestellen. Het besluit stelt niet alleen eisen aan de constructie, maar ook aan de inrichting van de speelplaats, het beheer en de registratie van beheers- en onderhoudsactiviteiten, klachten- en ongevallenregistratie.

Onder de werkingsfeer van de WAS vallen speeltoestellen van:

- Speeltoestellen van de Gemeente die verankerd in de grond staan;
- Particuliere speeltoestellen, ook al staan die níet vast verankerd in de grond;
- Spelaanleidingen die bedoeld zijn om op te spelen, bijvoorbeeld stepstones, rotsblokken, boomstammen, muurtjes en heuvels.
- Sport-, trim- en beweeg-/fitnesstoestellen in de openbare ruimte.

In het rapport “Regel die burgerinitiatieven”[12] worden aanbevelingen en ontwikkelingen genoemd met betrekking tot de WAS, die op termijn het Speelruimtebeleid positief kunnen gaan beïnvloeden:

- Het Ministerie van VWS gaat samen met de VNG/gemeenten verkennen hoe de WAS minder strikt te maken is.
- Beschouw particuliere speelobjecten als nieuwe invulling van spelen in de openbare ruimte. Gemeenten, gebruikers en leveranciers beginnen een pilot om erachter te komen wat de gevolgen van speelgoed in de openbare ruimte zijn. Ook de Ministeries van VWS en BZK en de toezichthoudende instantie NVWA wordt hierbij betrokken. De Gemeente Almere heeft een voorlopig plan van aanpak opgesteld.[13]
- Het is hoog tijd om de WAS te herontwikkelen, niet vanuit de fysieke toestel, maar vanuit het perspectief van de veiligheid van spelende kinderen.
  De Gemeente Zaanstad onderschrijft dit.

Het toezicht op de naleving van het besluit 'Veiligheid van Attractie- en Speeltoestellen' wordt uitgevoerd door de Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA, vroeger: Keuringsdienst van Waren)[14]. De NVWA houdt onder meer toezicht op het veilig beheer van speeltoestellen. Inspecteurs van de NVWA kunnen middels een beschikking aanpassing of herstel van toestellen eisen dat speelplaatsen worden aangepast en speeltoestellen worden hersteld. Zij kunnen ook een merk van afkeur aanbrengen om speeltoestellen buiten gebruik te stellen. Bij niet voldoen aan een beschikking kunnen ze een proces-

[12] “Regel die Burgerinitiatieven, hoe gemeenten en maatschappelijke initiatieven in de openbare ruimte en publiek toegankelijke gebouwen omgaan met aansprakelijkheid”, Verhijde en Bosman, in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, december 2013.

[13] Zie bijlagen.

[14] De NVWA heeft een. klantcontactcentrum, telefoonnr. 0900 – 03 88 waar burgers onveilige speeltoestellen kunnen melden. Ook via info@nvwa.nl kunnen meldingen gedaan worden.

verbaal opmaken. Beheerders die het niet eens zijn met een beschikking kunnen bezwaar aantekenen en als ze niet in het gelijk gesteld worden bij de rechter in beroep gaan.

6.1.2 CEN-normen

Sinds een aantal jaren vindt in Europa normalisatie plaats binnen het Comité Europese Normalisatie (CEN). Lidstaten die belang hebben bij het onderwerp nemen hieraan deel. De CEN bestaat uit vijf EU-landen: Duitsland, Denemarken, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk en Nederland. Zij doet voorstellen voor ontwerpnormen die door de lidstaten worden becommentarieerd. Voor Nederland gebeurt dit door de werkgroep 'Speeltoestellen' van het N.N.I. (Nederlands Normalisatie Instituut).

In de CEN-werkgroep zijn de volgende normen vastgesteld:

- Een algemene norm voor veiligheidseisen waaraan alle speeltoestellen moeten voldoen (NEN 1176).
- Een norm voor bodemmaterialen (NEN 1177).
- EN 14974 is de norm voor de veiligheidseisen van skatetoestellen

6.1.3 Wijzigingen Norm 2008, EN 1176 en EN 1177.

In Nederland geldt voor toestellen die geplaatst zijn voor 1 juni 2009 dat de oude normen van kracht blijven. Sinds 2009 zijn de normen op een aantal punten aangescherpt. Informatie over deze wijzigingen zijn opgenomen in de bijlagen.

6.2 De eisen van de wetgeving voor het beheer van speelvoorzieningen

In de WAS wordt aangegeven dat de beheerder van de speeltoestellen deze voldoende moet inspecteren. Een invulling van deze taak wordt overgelaten aan de beheerder en de keuringsinstantie.
In Zaanstad worden in het begin van het jaar alle sport- en speelplekken technisch geïnspecteerd. Na de zomer krijgen alle sport- en speelplekken nog een visuele inspectie.
Naast de inspecties heeft de Gemeente Zaanstad het systeem Meldingen Openbare Ruimte (MOR) waar bewoners schade of gebreken melden.
Gezien de Gemeente Zaanstad geen achterstand of klachten over het onderhoud van de sport- en speelplekken heeft, voldoet deze werkwijze.

Bijhouden logboek
Het Attractiebesluit verplicht de beheerder van speeltoestellen tot het bijhouden van een logboek, waarin de gegevens en de geschiedenis van het speeltoestel worden genoteerd.
Het logboek is een hulpmiddel om de veiligheid van het toestel te waarborgen. De Inspectie Gezondheidsbescherming, die controleert of beheerders hun verplichtingen volgens het Attractiebesluit wel nakomen, kan via dit logboek controleren of het onderhoud voldoet aan de eisen van het Attractiebesluit. Daarnaast speelt het logboek een centrale rol bij aansprakelijkheidskwesties. Het geeft inzicht in de maatregelen die voor en na het ongeval zijn genomen.
De Gemeente Zaanstad hanteert een logboek in de vorm van een digitaal beheerssysteem.
In het digitale beheersysteem zijn de volgende gegevens opgenomen:

- Beschrijving van het toestel
- Technische gegevens, (certificaat type-goedkeuring, constructietekeningen)
- Leverancier of fabrikant
- Gegevens installateur
- Uitgevoerde keuringen/inspecties
- Binnengekomen klachten over de speelplaats
- Geconstateerde gebreken bij inspectie
- Ongevallen
- Uitgevoerde onderhoudsmaatregelen
- Mutaties

6.3 De normen en uitgangspunten in de praktijk

Uitwerking van de landelijke wetgeving, normen en de ervaringen met speelplaatsenbeheer hebben invloed op aanleg, beheer en onderhoud van speelplaatsen. In deze paragraaf wordt weergegeven welke uitgangspunten worden gehanteerd voor het speelplaatsbeheer heeft. Hierbij wordt het handboek *"Veiligheid van speelgelegenheden"* uitgebracht door de Stichting Consument en Veiligheid in samenwerking met de NUSO (Landelijke organisatie voor speeltuinwerk en jeugdrecreatie) gehanteerd waarin de richtlijnen voor ontwerp, aanleg en beheer staan beschreven.

6.3.1 Aanschaf speeltoestellen

Vanaf de invoering van het BVAS in 1997 moeten alle speeltoestellen voldoen aan veiligheidseisen. Centraal daarbij staan de specifieke eisen aan de vormgeving, constructie en veiligheid van het toestel. Omdat het keuren van elk afzonderlijk speeltoestel de kosten voor aanschaf beduidend zou verhogen, wordt gewerkt met een typegoedkeuring. Elk nieuw model speeltoestel dat in serie zal worden geproduceerd, zal worden gekeurd, waarna elk volgend toestel dat conform deze specificaties is gebouwd, automatisch ook een goedkeuring heeft.

Bij aanschaf van de speeltoestellen zal de leverancier het typegoedkeuringscertificaat moeten overhandigen inclusief de constructiespecificaties. De beheerder van de speelplaats is verplicht deze documenten in een logboek te archiveren om deze op verzoek van de keuringsinstantie te kunnen overhandigen.

Ook voor speeltoestellen die door bewoners zelf gebouwd worden is een dergelijk certificaat noodzakelijk. De kosten van deze keuring zijn zo hoog dat dit deze bewonersinitiatieven onmogelijk maakt. De Gemeente kan dergelijke toestellen zonder goedkeuringscertificaat niet meer accepteren.

6.3.2 Inrichting van speelplaatsen

Bij het ontwerpen van speelplaatsen worden de volgende algemene inrichtingseisen gehanteerd:

- Het risico op een speelplaats moet voor kinderen waarneembaar en in te schatten zijn.
- Er moet een drempel zijn voor kinderen die nog niet met een bepaald risico kunnen omgaan.
- Een veilige terugweg moet mogelijk zijn.
- Sterkte en stabiliteit van de speelvoorziening moet voldoende zijn.
- Er is voldoende bescherming tegen vallen.
- De speelvoorziening levert geen lichamelijk gevaar op, dus geen scherpe randen en punten.
- Er zijn geen openingen in het speeltoestel die aanleiding kunnen zijn tot beknelling en verstikking.
- Er is voldoende vrije bewegingsruimte voor de gebruiker: van belang als door het toestel een opgelegde beweging niet onmiddellijk te stoppen is (glijbaan, schommel, draaimolen).
- Speelplaatsen moeten ook voor mindervaliden toegankelijk zijn.

6.3.3 Aanleg van ondergronden

Speelplekken moeten voorzien zijn van voldoende valdemping. Hiervoor zijn verschillende mogelijkheden aanwezig, zoals zand, schors, houtsnippers, kunstgras, gebonden rubber en rubber tegels[15]. Gras is een valdempende ondergrond die is toegestaan tot een valhoogte van 1,5 meter. Deze ondergrond is echter hoog onderhoudsgevoelig.
Daar waar valdemping niet van toepassing is, kan gebruik worden gemaakt van gras of verharde ondergrond.

Aan het gebruik van deze materialen zijn echter diverse nadelen verbonden. Ondergronden van houtsnippers, schors en zand hebben als belangrijkste nadeel dat zij snel bevuild kunnen raken door uitwerpselen van honden en katten.
Houtsnippers en schors rotten snel weg. Deze ondergronden moeten jaarlijks worden bijgevuld. Het bodemmateriaal blijft niet vast op zijn plek liggen. De netheid van deze speelplaatsen is moeilijk te

[15] *Zie voor meer informatie de bijlage over rubber tegels en kunstgras.*

realiseren. In het najaar groeien paddenstoelen op de verteerde resten van het organische bodemmateriaal. In den lande en ook in Zaanstad zijn goede ervaringen opgedaan met rubber tegels en kunstgras als ondergrond van speelplaatsen. Deze tegels en kunstgras kennen een goede valdemping en de aanblik van de speelplaats ziet er verzorgd uit. Met de aanleg zijn echter hogere kosten gemoeid. Daar staat tegenover dat de jaarlijks terugkerende kosten voor onderhoud zeer beperkt zijn. Op veel speelplaatsen waar valdemping noodzakelijk is, zijn deze ondergronden in Zaanstad al aangelegd.

Trap- en sportveldjes in de wijk worden veelal zeer intensief bespeeld. Vaak is op dergelijke locaties duidelijk de slijtage van de grasmat zichtbaar hetgeen het gebruik vervolgens in de weg staat. Op diverse locaties zijn de afgelopen jaren kunstgrasvelden aangelegd. Deze ondergrond slijt nauwelijks en is geschikt voor hoge gebruiksintensiteit. Na hevige regenval zijn de trapvelden snel weer te gebruiken. Vrijwel alle trapvelden in Zaanstad zijn nu voorzien van kunstgras. Een enkel trapveld is van beton of gras.

Het gebruikte rubber in rubber tegels en het rubber dat gebruikt wordt voor het afstrooien van kunstgrasvelden zou giftige stoffen bevatten, de zogeheten PAKs (Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen)[16].

Vanaf 1 januari 2016 koopt Zaanstad rubber tegels in die voldoen aan de PAKs norm lager dan 1 mg/kg voor het totale PAK gehalte. De tegels die Zaanstad vóór dit tijdstip heeft gebruikt, bevatten tussen de 1 en 5 mg/kg per gevaarlijke PAK, vele malen lager dan de maximale gevonden waarden in het onderzoek van de NVWA (120 mg/kg).

Bij kunstgras zijn het de rubber korrels waarin de PAK's zitten. De Gemeente Zaanstad gebruikt geen kunstgras op speelplaatsen met rubber korrels. In plaats van de rubber korrels wordt kwartszand gebruikt.[17] Uitzondering hierop zijn de twee Cruijff Courts in Zaanstad. Deze zijn grotendeels

[16] *PAKs bestaan uit verschillende bestanddelen, er zijn in het genoemde onderzoek 16 gemeten waarvan 4 stoffen kankerverwekkend kunnen zijn: benzo(a)pyreen, benzo(a)antraceen; chryseen en benzo(b)fluorantheen. Voor deze stoffen geldt een REACH restrictie. REACH is een systeem voor registratie, evaluatie en toelating van chemische stoffen die in de Europese Unie geproduceerd of geïmporteerd worden. De naam 'REACH' betekent **R**egistration, **E**valuation and **A**uthorization of **CH**emicals. De regelgeving (Verordening nr. 1907/2006) hierover dateert van 18 december 2006, en is vanaf 1 juni 2007 van kracht geworden.*
De juiste interpretatie van de Reach-restrictie op basis van de Engelstalige versie is dat de norm van 1 mg/kg geldt voor elk van de genoemde PAKs en niet voor een of meer –dus totaal- van de genoemde PAKs.

[17] *Zie ook https://www.ksp-kunstgras.nl/rubbergranulaat/*

ingestrooid met rubber korrels, maar dat is natuurrubber waar geen PAK's in zitten. Zie voor meer informatie de bijlagen.

6.3.4 Jongerenplekken

Bij jongerenplekken is de afstand tot bebouwing belangrijk in verband met de te verwachten geluidsoverlast (bij meer dan 50 dB op 40 meter afstand tot de gevels). Ter vergelijking: Een skatebaan produceert een hoeveelheid geluid van 45 dB op 40 meter afstand. De geluidsnorm van 45 dB staat gelijk aan hardop praten.

6.3.5 Toepasbaarheid van zandbakken

Het zand in zandbakken moet worden afgedekt als het niet wordt gebruikt. Door uitwerpselen van katten en honden in het zand kunnen er spoelwormen in het zand ontstaan die ernstig oogletsel kunnen veroorzaken[18]. Daar waar zandbakken in de openbare ruimte worden toegepast, moet het zand regelmatig (minimaal 1 keer per jaar) worden ververst.

Bij laagbouw plaatst de Gemeente geen zandbak in de openbare ruimte. Veelal hebben bewoners in hun tuin de ruimte om een zandbak aan te leggen en zelf toe te zien op het afdekken van de zandbak. Omdat van flatbewoners niet gevraagd kan worden een zandbak op eigen terrein te realiseren, zal de Gemeente bij hoogbouw wel zandbakken in de openbare ruimte realiseren. Het afdekken van de zandbak is dan meestal door een samenwerking met bewoners geregeld.

In Zaanstad zijn de afgelopen 15 jaar geen spoelwormen meer geconstateerd, mede door het effectief beheer van het zand. De Gemeente ververst elk jaar 40 cm zand in de zandbakken en schoont jaarlijks de bovenlaag op van 30 cm van zandspeelplekken.

[18] *Spoelwormen zijn parasieten van de hond of de kat. Deze parasieten veroorzaken huidaandoeningen (jeuk of eczeem en netelroos) of oogziekten (kan leiden tot blijvend oogletsel). Darmparasieten van de hond of de kat komen via de uitwerpselen op de grond terecht. In de westerse landen kunnen kinderen geïnfecteerd raken door in een zandbak of op een speelplein in een park te spelen waar niet-ontwormde dieren uitwerpselen kunnen achterlaten.*

7 Financiën

7.1 Vervangingen speelplekken

Zaanstad heeft in totaal 466 speelplaatsen die gemiddeld een levensduur hebben van 15 jaar. Er zijn op dit moment geen achterstanden op het vlak van onderhoud en vervanging van deze speelplaatsen. In de afgelopen jaren zijn veel speelplekken op het technisch noodzakelijke moment gerenoveerd. Ook zijn er nieuwe plekken gerealiseerd vanwege areaaluitbreiding en toenemende behoefte van speelplekken voor de oudere jeugd.
Op dit vlak kan worden geconstateerd dat Zaanstad een goed speelvoorzieningenniveau kent. Alleen in de wijken Zaandam Nieuw-West en Assendelft Noord is er een tekort voor plekken voor de oudere jeugd tot 18 jaar.

Om de komende jaren tijdig de bestaande speelvoorzieningen te kunnen renoveren, zijn de financiële middelen nodig zoals weergegeven in onderstaand overzicht.

Vervanging sport- en speelplekken				
	2018	2019	2020	2021
Aantal speelplekken dat vervangen moet worden.	16	24	18	30
Gemiddelde investering per speelplek (in €)	37.000	32.000	38.056	38.000

Uitgaande van een totaal van 466 speelplaatsen met een gemiddelde levensduur van 15 jaar, zullen er op jaarbasis gemiddeld 31 speelplaatsen vervangen moeten worden. Zoals uit bovengenoemd overzicht blijkt is de vervangingsbehoefte de komende jaren lager.

De noodzakelijke investeringen voor vervanging en vanuit het beleid beschreven in deze nota worden weergegeven in onderstaande tabel:

Noodzakelijke investeringen (in €)				
	2018	2019	2020	2021
Benodigd budget voor vervanging speelplaatsen.	593.000	756.000	685.000	1.135.000

Periode 2018-2020
Gemiddeld zijn de vervangingsinvesteringen in de periode 2018-2020 per jaar € 678.000.
Er worden dan gemiddeld 20 speelplaatsen per jaar vervangen.
Jaarlijks is er € 610.000 vanuit voor vervanging per jaar beschikbaar. Er is dus voor 2018-2020 extra budget nodig van gemiddeld € 68.000 per jaar.

Periode 2021-2027
Met ingang van 2021 zullen jaarlijks meer speelplaatsen vervangen moeten worden. Voor de periode 2021 tot 2027 is dat gemiddeld 34 speelplaatsen per jaar. In deze periode zal er de investeringsbehoefte toenemen naar gemiddeld € 1.200.000 per jaar. Dat is jaarlijks € 581.000 meer dan nu beschikbaar.

Momenteel is per jaar € 610.000,- beschikbaar voor vervanging van de speelplekken.
De conclusie is, dat als er geen extra financiële middelen beschikbaar worden gesteld, er tekorten gaan ontstaan voor de vervanging van speelplekken. De Gemeente zal dan haar ambitie met betrekking tot het speelruimtebeleid moeten bijstellen. Het huidige speelvoorzieningenniveau moet worden afgebouwd en er zal moeten worden besloten tot het opheffen van speelplekken.

Ambitie
De ambitie van dit Speelruimtebeleidsplan is om het huidige niveau van de speelvoorzieningen te behouden. Het beschikbare budget zal daaraan worden besteed.
De ambitie gaat echter verder. Ten eerste wil de Gemeente het tekort aan speelvoorzieningen voor de jeugd in Nieuw West en Assendelft Noord opheffen door vijf extra plekken voor jongeren te realiseren. Per plek zal dit € 35.000 aan extra budget vereisen, in totaal zal dit € 175.000 bedragen voor vijf plekken. Daarnaast heeft de Gemeente Zaanstad de ambitie om twee natuurspeelplaatsen met een buurtoverstijgend karakter aan te leggen, een aantal sportplekken voor ouderen en jaarlijks twee wifipunten op speelplekken te realiseren. Voor de natuurspeelplaatsen zal € 140.000 per plek extra nodig zijn aan budget en per ouderenvoorziening € 55.000. Voor wifipunten op speelplekken zal € 5.000 per punt nodig zijn .
De ambitie is om op termijn alle jongerenplekken voor 13-18 jaar te voorzien van WIFI-punten en om dit geleidelijk in de stad te realiseren.

7.2 Onderhoud speelplekken

De benodigd budget voor het jaarlijks onderhoud van de speelplekken wordt weergegeven in onderstaande tabel:

Noodzakelijk jaarlijks onderhoud (in €)				
Speelplaatsen:	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
Onderhoud materieel en materiaal speelplekken; schouw; werkzaamheden nav. inspectie; klachten/vandalisme afhandeling; zandbakken verversen	197.000	197.000	197.000	197.000
Onderhoud jongeren voorzieningen	43.000	43.000	43.000	43.000
2,5 fte capaciteit bij afdeling SBO	100.000	100.000	100.000	100.000
Totaal benodigd onderhoud	**340.000**	**340.000**	**340.000**	**340.000**

Het onderhoudsbudget is voor de jaren 2017 en 2018 toereikend. Mochten er vijf nieuwe locaties voor iongeren in Nieuw West en Assendelft Noord worden aangelegd en twee nieuwe buurtoverstijgende natuurspeelplaatsen, dan heeft dit consequenties voor het onderhoudsbudget. Daardoor is er een verhoging nodig van jaarlijks € 14.000.

7.3 Mogelijkheden voor externe subsidie

Naast haar eigen middelen onderzoekt de Gemeente Zaanstad de mogelijkheden voor externe financiering. Echter, subsidies van fondsen, zoals bijvoorbeeld van Fonds 1818, Cruyff foundation of de Kraycek foundation, kunnen alleen door bewoners aangevraagd worden en niet door de Gemeente zelf. Bewoners of bewonersgroepen die een speelplek hebben geadopteerd kunnen dus eventueel voor aanleg van een nieuwe locatie of voor de renovatie van een plek subsidie aanvragen.
De Gemeente onderzoekt of zorginstellingen en/of zorgverzekeraars bij willen dragen aan bijvoorbeeld ouderenlocaties of sportplekken voor jongeren.

Voor ouderenlocaties is samenwerking en een externe bijdrage van een externe organisatie een voorwaarde voor de aanleg van een dergelijke locatie.
Met betrekking tot nieuwe watertappunten en WIFI punten wordt gezocht naar externe subsidie.

8 Bronvermeldingen

Foto's van Bart Homburg:
- Voorkant + p10: 2 meisjes op 1 schommel
- P7: herfstbladeren
- P12: meisjesvoetbal
- P14: kind aan waterkant
- P22: 2 jongetjes voetballend bij doel
- P33: voetbaltraining

Foto van Mike Bink:
- P17: waterspeelplek Gedempte Gracht

Literatuur en artikelen

- Andel, dr. J van. "Woonomgeving en kinderen: een onderzoek naar de invloed van ruimtelijke kenmerken en veranderingen van de woonomgeving op kinderen van 6-12 jaar." Technische Hogeschool Eindhoven, 1985.
- Berg, A. van den. "Van buiten word je beter, een essay over de relatie tussen natuur en gezondheid", 2001.
- Berg, A. van den. "Jeugd, natuur en gezondheid, factsheet", IVN, 2012.
- Lia Karsten en Naomi Felder "De nieuwe generatie stadskinderen", 2016.
- Keizer, G.J. "De Verborgen Boom, het boomsoorteigen ecosysteem van onze inheemse loof- en naaldbomen", 2012.
- Lenzholzer, S, "Het weer in de stad", 2012.
- Ooms, J. "Grootbrengen door kleinhouden, overbezorgde ouders, kwetsbare kinderen" 2012.
- Vries, dr. S. I. de. "Het belang van buitenspelen" TNO 2011.
- Spelen met ruimte, handboek gemeentelijk speelruimtebeleid 2006, Jantje Beton, VNG, NUSO.
- Aanpassen openbare ruimte aan klimaatverandering, gemeenten aan de slag met klimaatverandering. CROW 2010.
- Verhijde en Bosman: "Regel die Burgerinitiatieven, hoe gemeenten en maatschappelijke initiatieven in de openbare ruimte en publiek toegankelijke gebouwen omgaan met aansprakelijkheid" in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijkrelaties, december 2013.

Websites

- www.almere.nl
- www.bureaufonkel.nl
- www.haarlem.nl
- www.nsgk.nl
- www.publicspaceinfo.nl/onderwerpen/2014/11/11/groen-verbindt/ontwerp/
- www.publicspaceinfo.nl/onderwerpen/2014/06/30/klimaatadaptatie/samengevat/
- www.soab.nl
- www.speelruimte.nl
- www.speeltuinbende.nl
- www.veiligheid.nl/kinderveiligheid/spelen/buitenspelen
- http://zaanstad.incijfers.nl/
- https://www.ksp-kunstgras.nl/rubbergranulaat/

gemeente Zaanstad

Stadhuisplein 100, 1506 MZ Zaandam
Postbus 2000, 1500 GA Zaandam

T14 075
www.zaanstad.nl